

ลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่มีความหมายผ่านเรื่องราวท้องถิ่น ในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ระดับประถมศึกษาปีที่ 1

The Outstanding Characteristics of Women in the Three Southern Border Provinces as Constructed in Prathomsuksa 1 Thai Reading Practices Based on Local Stories

สรินญา ปุติ^{1*} วรรณนะ หนูหมื่น² วิฑูรย์ เมตตาจิต³

Sarinda Puti^{1*} Wanna Numun² Vitoon Mettajit³

Corresponding author E-mail: psarinda@gmail.com^{1*}

(Received: October 15, 2019; Revised: December 9, 2019 ; Accepted: December 27, 2019)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่ประกอบสร้าง ความหมายผ่านเรื่องราวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือบัญชี คำพื้นฐาน ประถมศึกษาปีที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณาเชิงวิเคราะห์ ผลวิจัยพบว่า ลักษณะเด่นของผู้หญิงในแบบเรียนเฉพาะกิจนี้แสดงภาพแทน (Representation) ของผู้หญิง 3 วัย ดังนี้ 1) เด็กผู้หญิงในท้องถิ่นนี้กล้าเผชิญสังคมภายนอก มั่นใจความคิดตนที่ฝึกแบบแผนจากเด็กหญิงทั่วไป มุ่งดำรงตัวตน ศรัทธาอิสลามพร้อมกับรับผิดชอบการเรียน และภูมิใจช่วยพ่อแม่ทำมาหากินในงานที่โดดเด่นตามสภาพท้องถิ่น 2) ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ในท้องถิ่นนี้กล้าสนับสนุนความคิดและพฤติกรรมลูกสาว/หลานสาว ซึ่งฝึกกฎสังคม พวกเธอสอน ลูกสาว/หลานสาว ให้รู้จักระมัดระวังขณะเล่นด้วยความสนุก เพื่อป้องกันตัวตามบริบทท้องถิ่น ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ในพื้นที่ยังมีความสามารถที่ครอบคลุมงานนอกบ้านอย่างการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ ซึ่งต่างจากแม่บ้านในบรรทัดฐานสังคมไทย และ 3) หญิงชราในท้องถิ่นนี้มีความรู้ลึกซึ้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้าใจพัฒนาการตามช่วงวัยของลูกหลาน เป็นศูนย์รวม ความรักในครอบครัว เป็นที่พึ่งในการคลี่คลายปัญหาให้ลูกหลาน และยึดโยงลูกหลานสู่ความศรัทธาและเคร่งครัดในวิถี มุสลิม

คำสำคัญ: ผู้หญิง ประกอบสร้าง ลักษณะเด่น สามจังหวัดชายแดนใต้

Abstract

This research article aims at analyzing the outstanding characteristics of women in the three southern border provinces of Thailand as constructed in Prathomsuksa 1 Thai reading practices based on local stories. This research elicited data mainly from the “Prathomsuksa 1 Basic Vocabulary List Book”, and descriptive analysis was employed as part of the research methodology and discussion. The findings interestingly reveal the representation of women in the provinces who possess three outstanding characteristics: 1) young local girls who bravely confront the society outside, have high confidence, which make them differ from typical girls,

¹ อาจารย์ประจำ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²⁻³ อาจารย์ประจำ ภาควิชาสารพัดศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ Lecturer, Development of Psychology and Guidance, Faculty of Education, Prince of Songkla University

²⁻³ Lecturers, Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

firmly hold onto Islam, concentrate on improving education, as well as make themselves proud by helping their parents do challenging jobs mostly done by men; 2) female adults who eagerly provide support for their daughters or nieces, thereby contradicting social norms, teach them to always be on alert while playing and having fun in these areas of unrest, as well as are capable of doing both household chores and work such as keeping big animals, thus making them different from typical housewives demanded by the Thai social norms; 3) elderly women who have profound local wisdom, understand the growth and development of their offspring, and as the center of the family, provide solutions to problems for their family members as well as lead them to the righteous Islamic path.

Keywords: women, construction, outstanding characteristics, three southern border provinces

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาวิจัยเพื่อทราบถึงลักษณะเด่น (Feature) ของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งในชุมชนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความซับซ้อน (Complexity) และลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกัน เมื่อสังคมประกอบด้วยการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างอย่างหลากหลาย การศึกษาวิจัยให้รู้ถึงลักษณะเด่นของแต่ละกลุ่มคนจึงก่อให้เกิดความเข้าใจและรับรู้ความโดดเด่นที่พิเศษไม่เหมือนกัน พร้อมกับจะได้เห็นปฏิกริยาของสังคมที่ปฏิบัติต่อกันกลุ่มนั้นด้วยอันจะเป็นสัญญาณเตือนที่ดีแก่ทั้งนักวิชาการและสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมได้ย่นยั้งพิจารณาเหตุที่ตนเองในการแสดงออกต่อกลุ่มคนนั้นว่าเหมาะสม หรือเคลือบแฝงด้วยอคติหรือไม่ เพียงใด ทั้งนี้ก็เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นคนที่มีเฉกเช่นกัน ในสังคม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549)

กระแสความสนใจในประเด็นดังกล่าวมีมากพอสมควรสำหรับการศึกษาวิจัยลักษณะเด่นด้านความหมายของผู้หญิง ที่สื่อผ่านกลุ่มข้อมูลต่างๆ ในการรับรู้จากชุมชนย่อยของสังคมไทย ดังที่กาญจนา แก้วเทพ (2549) วิพากษ์อย่างสังเขปงานของมิตรารภรณ์ อยู่สุตาพร

(2539) ที่วิจัยเรื่อง “การสร้างภาพความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ ผ่านบทเพลงไทยสมัยนิยม, 2527-2539” (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2549) รวมถึงวิจัยของสุภา อังกระวานนท์ (2527) เรื่อง “การศึกษาความหมายแฝงของคำว่า ‘ผู้หญิง’ จากความเปรียบจากเพลงไทยสากล” (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2549) กาญจนา แก้วเทพ (2549) เสนอแนะว่าควรศึกษาวิจัยลักษณะเด่นความเป็นหญิงผ่านภาพตัวแทน (Representation) มากกว่าที่จะเป็นลักษณะสะท้อน (Reflect) เพราะลักษณะเด่นต่างๆ ของผู้หญิงในการรับรู้ของชุมชนนั้น เป็นการสื่อสารแบบเลือกเปิดเผยบางแง่มุมให้สังคมได้รู้ความหมายเฉพาะด้านของผู้หญิง นั่นจึงเป็นการประกอบสร้างความหมายของผู้หญิงในกระบวนการทางสังคมวิทยา

อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาถึงการวิจัยที่เน้นศึกษาลักษณะเด่นของผู้หญิงชายแดนใต้ พบว่ายังมีข้อมูลไม่มากนักเนื่องจากความละเอียดอ่อนของข้อมูลและความปลอดภัยในการลงพื้นที่ศึกษา กระนั้นก็พบงานของเสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังขรัตน์ (2558) เรื่อง “ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้” ซึ่งพบว่า ผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างสันติภาพด้วยการใช้วิธีการอย่างสันติวิธีซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การ

เยี่ยมเยียน เยี่ยมเยือนและดูแลให้การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ 2) ส่งเสริมศักยภาพผู้หญิงให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาผ่านโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ 3) การประสานความเข้าใจระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานรัฐ และ 4) การเปิดพื้นที่การทำงานในชุมชนเพื่อความยั่งยืน ซึ่งบทบาทดังกล่าวเปรียบเสมือนพื้นที่เพื่อนำมาสู่การสร้าง สันติภาพในการทำงานช่วยเหลือแก่สังคมและการมีพื้นที่สาธารณะในการทำงานภาคประชาสังคมนำไปสู่การยอมรับบทบาทของกลุ่มผู้หญิงที่มีส่วนร่วมในการสร้างสันติสุข ในจังหวัดชายแดนใต้มากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ายังขาดการศึกษาวิจัยลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่ประกอบสร้างความหมายผ่านแบบเรียนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้เขียนที่เป็นผู้หญิงในพื้นที่โดยตรง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวเคราะห์ลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่ประกอบสร้างความหมายผ่านเรื่องราวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย จากบัญชีคำพื้นฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่ประกอบสร้างความหมายจากรีวิวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1

ความสำคัญของการวิจัย

ลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้จากรีวิวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นั้น ความหมายที่สื่อถึงผู้หญิงข้างต้นถูกประกอบสร้างโดยผู้เขียนเรื่องราวแทบทั้งหมดที่เป็นครูผู้หญิงในท้องถิ่นโดยตรง

ดังนั้นเมื่อได้วิเคราะห์ภาพตัวแทนผู้หญิงในแบบเรียนเฉพาะกิจดังกล่าว ก็จะสามารถเห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นนัยสำคัญของผู้หญิงถิ่นนี้ ซึ่งมีความหมายพิเศษที่พวกเขาประสงค์ให้สังคมรับรู้และทำความเข้าใจตัวตนของเธอ ในวิถีชีวิตท่ามกลางสภาพบริบทท้องถิ่นจากพื้นที่พิเศษ 3 จังหวัดชายแดนใต้

เนื้อหาจากข้อมูลข้างต้นจะพบนัยสำคัญของการสื่อถึงวัฒนธรรมชุมชน อันช่วยให้เข้าใจไม่กระทำการหมิ่นเหม่ที่กระทบต่อลักษณะเฉพาะ หรือลักษณะเด่นในวัฒนธรรมของชุมชน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่คนในท้องถิ่นสื่อสารให้ภายนอกได้รับรู้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาที่เรื่องราวท้องถิ่นจากแบบฝึกอ่านภาษาไทย อันประมวลแต่งเป็นเรื่องราวจากบัญชีคำพื้นฐาน ประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้แต่งเรื่องราวแทบทั้งหมดเป็นครูผู้หญิงใน 3 จังหวัดชายแดนใต้โดยตรง

แบบฝึกอ่านภาษาไทยข้างต้น ถูกสร้างสรรคขึ้นเฉพาะกิจจากบรรดาครู 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง (ปี พ.ศ. 2562) ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ที่มอบหมายให้สำนักงานเครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะศึกษาศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยคือ เอกสารแบบฝึกอ่านภาษาไทยด้วยบัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พ.ศ. 2562 ในโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

3. แนวคิดการวิจัย

การวิจัยใช้แนวคิดภาพตัวแทน ที่สร้างขึ้นจากปัจจัยความรู้ ความคิดภายในตัวผู้สร้างและปัจจัยบริบทสังคมภายนอกตามสภาพท้องถิ่นที่ซึ่งเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายพิเศษเฉพาะกลุ่มบุคคล และเลือกสรรนำเสนอบางประเด็นให้สังคมรับรู้อย่างเหมาะสม

4. ขั้นตอนการวิจัย

4.1 รวบรวมข้อมูล

4.1.1 รวบรวมข้อมูลหลักในเรื่องราวท้องถิ่นจากแบบฝึกอ่านภาษาไทยด้วยบัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

4.1.2 รวบรวมแนวคิดการวิจัย ได้แก่

- 1) แนวคิดการสร้างตัวตนคนในชุมชนท้องถิ่น และ
- 2) แนวคิดการวิเคราะห์ภาพแทน และการเสนอความหมายถึงผู้หญิง

4.2 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์การเสนอภาพแทนที่โดดเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ จากเรื่องราวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทยด้วยบัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

4.3 ชั้นรายงานผลและอภิปรายผลการวิจัย

เสนอผลวิจัยและเขียนอภิปรายผลวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

4.4 ชั้นสรุปผลและให้ข้อเสนอแนะ

สรุปผลวิจัยในประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์และเขียนข้อเสนอแนะของวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ต่อยอด

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญที่ใช้ประกอบการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดการสร้างตัวตนคนในชุมชนท้องถิ่น การศึกษาเพื่อจะได้วิเคราะห์ถึงลักษณะเด่น

ด้านตัวตนของกลุ่มคน หรืออาจเรียกว่าเป็นการเข้าถึงการประกอบสร้างความหมายของกลุ่มคนในแต่ละชุมชนนั้น เมธีวิจัยอาวุโสด้านมานุษยวิทยาสังคมวิทยาของประเทศไทยอย่างศาสตราจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ วิพากษ์วิธีการศึกษาไว้ในข้อเขียนเรื่อง “การต่อสู้เพื่อความเป็นคน ของคนชายขอบในสังคมไทย” โดยชี้ว่า การศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบลักษณะเฉพาะด้านความหมายของกลุ่มคนแต่ละกลุ่มในสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงความซับซ้อน (Complexity) ในตัวตน (Self) ที่เชื่อมโยงกับการนิยามความเป็นตัวเอง และที่ถูกสังคมนิยามให้ต่างหาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่ถ้อยความหมาย ทั้งที่เป็นลักษณะเหมือนคล้ายหรือแตกต่างกันนั้น ไม่ควรเป็นการวิเคราะห์แบบขั้วตรงข้ามอย่างตายตัว (Dichotomy) เนื่องจากเงื่อนไขสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่นระหว่างกลุ่มคนกับชุมชนนั้นมีความละเอียดอ่อน และหลากหลายปัจจัย จึงควรพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ข้องเกี่ยวกับเงื่อนไขของการต่อรอง ทั้งพื้นที่การดำรงอยู่ในการแสดงตัวตน หรือการพยายามรื้อถอนจากสังคมเพื่อครอบงำความหมายแก่กลุ่มบุคคลนั้นด้วยปัจจัยทางวัฒนธรรม ที่เป็นไปทั้งการเลือกประสานเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมส่วนกลาง หรือว่าท้องถิ่นยังคงสงวนลักษณะบางอย่างที่เป็นจุดเด่นของกลุ่มบุคคลในวัฒนธรรมชุมชนตนเองไว้ แนวคิดดังกล่าว

เพื่อการวิจัยตามเค้าโครงข้างต้น จะมุ่งให้ผู้ศึกษาไม่ยึดความหมายตายตัว แต่จะยืดหยุ่นในการวางกรอบด้านวิธีศึกษาตามบริบทสังคมและข้อมูลหลักด้านกลุ่มบุคคลที่เป็นเนื้อหาสำคัญของการวิจัย นี่คือการให้ความสำคัญต่อการกำกับด้วยบริบท (Contextualization) ที่เป็นปัจจัยใหญ่ประการหนึ่งในการประกอบสร้างความหมายให้ผู้วิจัยได้เห็นลักษณะเด่นของกลุ่มบุคคลในชุมชนย่อยแต่ละพื้นที่ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแนวทางข้างต้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์เห็นนัยสำคัญของข้ออภิปรายจากเมธีวิจัยอาวุโสว่า ชุดความคิดที่ให้ความหมายถึงลักษณะเด่นของกลุ่มคนในชุมชนนั้นมีความหลากหลาย และสิ้นไหลแปรตามบริบทและความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจอันอยู่เบื้องหลังการรับรู้ตัวตนของคนกลุ่มนั้น

2. แนวคิดเรื่องภาพแทน และการเสนอความหมายถึงผู้หญิง

การศึกษาถึงแนวคิดเรื่องภาพแทน และการเสนอความหมายถึงผู้หญิง มีข้อพึงตระหนักอย่างชัดเจนดังที่กาญจนา แก้วเทพ (2549) อภิปรายในข้อเขียนเรื่อง “สตรีนิยมและวัฒนธรรมศึกษา” ว่าการศึกษาความหมายที่บ่งชี้ลักษณะเด่นของกลุ่มคนในสังคมนั้น วงวิชาการไทยที่ผ่านมาเริ่มต้นจากการมองลักษณะเด่นของความหมายเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มคนว่า เป็นการสะท้อนแบบเหมือนจริง ที่แสดงผ่านสื่อต่างๆ ให้คนในสังคมได้รับรู้ ทั้งที่ความจริงแล้วนั้นไม่ใช่ความหมายจริงแท้ อันเป็นลักษณะเด่นของกลุ่มคนนั้นเลย เพราะความหมายที่สื่อออกมานั้นเป็นกระบวนการประกอบสร้างความหมายที่ปะทะกันระหว่างตัวตนกลุ่มคนกับสังคมที่มองผ่านมานำแนวคิดนี้สอดคล้องอย่างกับอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2549) ได้อภิปรายเชิงชี้แนะไว้ในงานวิชาการข้างต้นแล้ว

ทั้งนี้ในประเด็นของการวิจัยลักษณะเด่นด้านความหมายของผู้หญิงที่สื่อผ่านกลุ่มข้อมูลต่างๆ ในการ

รับรู้จากชุมชนย่อยของสังคมไทย กาญจนา แก้วเทพ (2549) วิเคราะห์งานของมิตรารภรณ์ อยู่สถาพร (2539) โดยสังเขปว่างานวิจัยเรื่อง “การสร้างภาพความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ ผ่านบทเพลงไทยสมัยนิยม, 2527-2539” (มิตรารภรณ์ อยู่สถาพร, 2539, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2549) มีความน่าสนใจเนื่องจากมิตรารภรณ์ อยู่สถาพร วิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านความหมายของกลุ่มผู้หญิงด้วยพื้นฐานแนวคิดของการประกอบสร้างความหมายที่เป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้แต่งเพลงกับสังคม โดยพบความเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตของลักษณะเด่นต่อความหมายผู้หญิงแปรตามยุคสังคมนั้นๆ ที่ให้คุณค่าต่อผู้หญิงเป็น 3 ช่วง กล่าวคือในยุคแรกจะพบความเด่นชัดที่สร้างหมายผู้หญิงเป็นแบบเก่าว่าต้องอ่อนโยน เป็นกุลสตรี ส่วนยุคกลางสร้างความหมายผู้หญิงที่เปลี่ยนเป็นกล้าแสดงออก เก่งมั่นใจ แต่ที่น่าสนใจคือ ยุคใหม่กลับเห็นความผสมกลมกลืนในการชี้คุณค่าผู้หญิงว่าภายในควรมีความอ่อนโยน แต่ภายนอกก็ต้องแกร่ง กล้าตามบริบทสังคมที่ต้องดิ้นรนมากขึ้น ขณะที่การการแสดงออกทางเพศวิถีก็ยังจำกัดขอบเขตของผู้หญิงไว้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงนัก

ความสำคัญในงานวิจัยข้างต้นที่กาญจนา แก้วเทพ (2549) วิพากษ์นั้น จะได้แง่มุมให้ต้องตระหนักคือ การไม่เหมารวมลักษณะเด่นของความหมายบุคคลอย่างแข็งในแต่ละชุมชน เนื่องจากมีเงื่อนไขทั้งเวลา ความต่างทางทัศนคติภายในชุมชน และสายตาภายนอกที่เห็นต่างหรืออาจเห็นด้วยในบางมุมกับบุคคลที่ถูกกล่าวถึง จึงควรมีการจำแนกความหมายของกลุ่มคนย่อยตามเงื่อนไขความต่างที่เป็นปัจจัยในการประกอบสร้างลักษณะเด่น ไม่ให้แลเห็นเหมือนเป็นภาพแบบเดียวกันทั้งหมด

เมื่อพิจารณากาการวิจัยที่เน้นศึกษาลักษณะเด่นของผู้หญิงในพื้นที่ชายแดนใต้ พบข้อสังเกตว่าข้อมูล

มีไม่มากนักอาจข้องเกี่ยวกับความปลอดภัยในการลงพื้นที่ศึกษา และความเปราะบางในแง่ความต่างทางศาสนา ซึ่งจำเป็นต้องตระหนักเป็นพิเศษในการเสนอผลการวิจัย บทความของเสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังขรัตน์ (2558) เรื่อง “ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้” เป็นบทความวิจัยที่มีประเด็นชวนคิดต่อผลวิจัยที่ต้องการศึกษาการก่อตัวและบทบาทการทำงานของกลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้ เสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังขรัตน์ (2558) พบว่ากลุ่มประชาสังคมผู้หญิงชายแดนใต้ก่อตัวขึ้นเพื่อบทบาทสำคัญ 4 ประการ “1) การเยียวยา เยี่ยมเยียนและดูแลให้การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ 2) ส่งเสริมศักยภาพผู้หญิงให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาผ่านโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มผู้หญิง ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ 3) การประสาน ความเข้าใจระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานรัฐ และ 4) การเปิดพื้นที่การทำงาน ในชุมชนเพื่อความยั่งยืน”

งานวิจัยของเสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังขรัตน์ (2558) ได้จำแนกบทบาทของกลุ่มสตรีชายแดนใต้ที่น่าสนใจ โดยวิเคราะห์จากผลปฏิบัติต่อสังคมภายนอกอย่างไรก็ดียังขาดการพิจารณาจากปัจจัยภายในของความต่างเฉพาะตัวของสมาชิกในกลุ่มสตรีชายแดนใต้ที่สร้างความหมายย่อยๆ ขึ้นมาให้แก่กลุ่มของตนด้วยประเด็นสำคัญข้อนี้ คือแง่มุมที่ผู้วิจัยจะได้ตระหนักเพื่อวิเคราะห์ในการเข้าใจถึงการสร้างความหมาย อันเป็นลักษณะเฉพาะของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ จากเรื่องท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้เขียนเรื่องราวแทบทั้งหมดคือครูผู้หญิงในพื้นที่โดยตรง

ผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาเรื่องราวท้องถิ่น 3 จังหวัดชายแดนใต้ ในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1

ซึ่งผู้เขียนแทบทั้งหมดคือครูผู้หญิงในพื้นที่โดยตรง ลักษณะเด่นของผู้หญิงที่สร้างความหมายผ่านแบบเรียนเฉพาะกิจนี้ ผู้วิจัยพิจารณาจากปัจจัยภายในของตัวละครจากรื่องราวที่เป็นแบบเรียน กับปัจจัยภายนอกด้านบทบาททางสังคมของตัวละคร ตามแนวคิดที่นักวิชาการอาวุโส แนวคิดนี้ชี้ให้วิเคราะห์ทั้ง 2 ด้านเพื่อจำแนกลักษณะเด่นทางความหมาย ซึ่งเป็นภาพแทนบุคคลอย่างแยกย่อย ไม่เหมารวม อันจะได้สังเกตเห็นความซับซ้อนของความหมายบุคคลที่มีหลากหลายมิติ

ลักษณะเด่นของผู้หญิงที่สื่อผ่านแบบเรียนเฉพาะกิจนี้ สามารถวิเคราะห์ความหมายจำแนกย่อยด้วยปัจจัยภายในอย่างช่วงวัยของตัวละคร กับบทบาทสังคมภายนอก ได้เป็น 1) ผู้หญิงวัยเด็ก 2) ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ และ 3) ผู้หญิงวัยชรา ที่สื่อลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้จากแบบเรียนเฉพาะกิจ ซึ่งผู้เขียนแทบทั้งหมดคือครูผู้หญิงในพื้นที่โดยตรง ดังแสดงผลการสร้างความหมายต่อลักษณะเด่นของผู้หญิงแต่ละกลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะเด่นของผู้หญิงวัยเด็กใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ จากเรื่องราวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

ลักษณะเด่นที่สื่อถึงเด็กหญิงใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่มีความพิเศษที่ต่างจากภาพตายตัวของเด็กผู้หญิงทั่วไปในความรู้ของสังคม กล่าวคือเด็กผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ในแบบเรียนเฉพาะกิจนี้มีลักษณะเด่นพิเศษที่ความกล้าเผชิญสังคมภายนอก มั่นใจในความคิดของตนที่ฉีกจากแบบแผนของเด็กหญิงทั่วไป และยังมีมุ่งมั่นอ้างตัวตนไว้ ดังเช่นเรื่อง “ว้าวของมะลิ” (2562, น.46) ความตอนหนึ่งว่า

“มะลิบอกว้าวมะลิจะเลี้ยงว้าว ...มะลิบอกแม่ว่า มะลิจะไปหาหนูก้ามาให้ว้าวกินเอง ทุกเช้ามะลิจะพาว้าวไปกินหนูก้าในทุ่งนา...”

การตัดสินใจบอกแม่อย่างไม่ลังเล ดังที่มะลิ แสดงจุดยืนชัดเจนว่าตนจะเลี้ยงวัว แม่ “แม่บอกว่าบ้านเรา ไม่มีหญ้าให้วัวกิน” มะลิก็ยังแน่วแน่ต่อความคิดที่เป็นตัว ของตัวเอง ขณะเดียวกันการที่มะลิพาวัวไปกินหญ้าที่ พุงนาทุกวันนี้ พฤติกรรมนี้ยังบ่งบอกความกล้าเผชิญ สถานการณ์ภายนอก รวมถึงสายตาและคำพูดคน ภายนอกที่ตั้งคำถามต่อพฤติกรรมเด็กหญิงมะลิ ซึ่งฉีก กฎเกณฑ์เด็กผู้หญิงส่วนใหญ่ นี่แสดงให้เห็นว่าเธอยัง อารมณ์ตัวตนต่อไปอย่างมั่นคง

นอกจากนี้มะลียังมีความรับผิดชอบต่อการ ตัดสินใจของตนอย่างแน่วแน่ เพราะมะลิพาวัวไปกินหญ้า ทุกวัน มะลิเป็นเด็กหญิงใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่ถูกสร้าง ความหมายให้สื่อถึงการมีวุฒิภาวะด้วย ดังการเอาใจใส่วัว ที่เลี้ยงเสมอ ไม่ได้ละเลยหรือสนใจเพียงชั่วคราวชั่วคราว อย่างเด็กทั่วไป การที่มะลิบอกแม่ว่า “วัวไม่กินหญ้ามา สองวันแล้ว” จึงบ่งชี้ความช่างสังเกตของมะลิพร้อมกับ วุฒิภาวะที่เห็นความผิดปกติในพฤติกรรมของวัวที่เลี้ยง ว่ามีอาการต่างจากวันอื่นๆ ข้อบ่งชี้พฤติกรรมของมะลิ บอกโดยนัยถึงการสื่อความหมายว่าเด็กหญิง 3 จังหวัด ชายแดนใต้มีลักษณะพิเศษที่น่าชื่นชม

นอกจากนี้เรื่องราว “หนูชั้วลาทำได้” (2562, น. 45) ยังชี้ความหมายเด่นของเด็กหญิงใน 3 จังหวัด ชายแดนใต้ในอีกแง่มุม ดังความตอนหนึ่งว่า

“ชั้วลาเป็นเด็กน่ารัก ทุกเช้าจะตื่นนอนเวลาห้า นาฬิกาเพื่อลุกขึ้นละหมาดซุบฮีย์ จากนั้นจะอาบน้ำ กินข้าว แต่งตัวไปโรงเรียน”

ลักษณะพิเศษของชั้วลา ซึ่งเป็นตัวแทนเด็กหญิง ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้คือ การสร้างความหมายให้ถึงความ ศรัทธาต่อศาสนาอิสลาม แม้เป็นเด็กหญิงอายุน้อย แต่เพราะศรัทธาต่อศาสนาอิสลามอย่างจริงจังจึงมีความ รับผิดชอบต่อตนเองในการลุกขึ้นละหมาดตั้งแต่ห้านาฬิกา โดยชั้วลาตระหนักได้เองไม่ได้มีผู้ใหญ่บังคับ

ในขณะที่ถือกำเนิดในแง่หน้าที่การเป็นนักเรียนที่ ดีนั้น ชั้วลาก็ปฏิบัติอย่างไม่ขาดตกบกพร่องและสามารถ จัดสรรเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งมุมของความ ศรัทธาต่อศาสนาอิสลามและความก้าวหน้าด้านการเรียน ทั้ง 2 ด้านนี้เด็กหญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ถูกสื่อให้เห็นว่า มีวุฒิภาวะเกินวัยจากเด็กหญิงทั่วไป

เมื่อพิจารณาเรื่อง “ลิ่งน้อยของหนูนา” (2562, น. 47) ก็พบการสื่อถึงลักษณะพิเศษว่าเด็กหญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ คล่องแคล่วในการช่วยงานที่โลดโผน ให้พ่อแม่ได้ผ่อนแรง และยังไม่กลัวสัตว์เลี้ยงที่ขนอย่างลิ่ง ดังความตอนหนึ่งในเรื่องที่ว่า

“บ้านของหนูนาเลี้ยงลิ่งไว้...พาลิ่งออกไปขึ้น มะพร้าวตามหมู่บ้าน...หนูนากับพ่อช่วยกันเก็บ ลูกมะพร้าวใส่รถ..ไปขายที่ตลาด..ได้เงินมา..ซื้อกล้วยให้ เจ้าลิ่งน้อย”

ความเมตตาสัตว์เลี้ยงที่หนูนาซื้อกล้วยให้ ลิ่งน้อย เป็นที่มาของสัมพันธ์อันดีที่เจ้าลิ่งน้อยเชื่องกับ หนูนา พร้อมกับชี้ว่าเด็กหญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ ไม่กลัวสัตว์ที่ขนอย่างลิ่ง และเธอยังช่วยงานที่โลดโผน ให้ พ่อแม่ได้ผ่อนแรงด้วย รวมถึงยังไม่อายในการช่วยพ่อแม่ ทำมาหากิน ดังเช่นที่เธอไปขายมะพร้าวที่ตลาดกับพ่อ ด้วยกัน ลักษณะเด่นเหล่านี้ถูกสร้างให้เป็นความหมาย พิเศษของเด็กหญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่น่าสนใจ

2. ลักษณะเด่นของผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ จากเรื่องราวท้องถิ่นของแบบฝึก อ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

ลักษณะเด่นที่สื่อถึงหญิงผู้ใหญ่ใน 3 จังหวัด ชายแดนใต้ว่า มีความพิเศษที่ไม่เหมือนภาพจำด้าน ความหมายของหญิงผู้ใหญ่ในพื้นที่ทั่วไป นั่นคือ หญิง วัยผู้ใหญ่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ในแบบเรียนเฉพาะกิจนี้ มี ลักษณะเด่นพิเศษที่กล้าสนับสนุนความคิดและ พฤติกรรมลูกสาว หรือหลานสาว ซึ่งฉีกกฎสังคมทั่วไป

พร้อมทั้งเห็นถึงความมั่นใจในตนเองที่จะตอบคำถามสังคมในการเลี้ยงลูกสาว หรือหลานสาวให้มีลักษณะต่างจากแบบแผนทั่วไป ดังในเรื่อง “เทียวน้ำตกปลาใจ” (2562, น. 43) ความตอนหนึ่งว่า

“แม่พาฉันไปบ้านอา อาพาฉันไปเทียวน้ำตก... ฉันชอบไปเทียวน้ำตก”

จากเรื่องจะเห็นว่าแม่กับอาสาว มีความเห็นพ้องกันที่จะให้ลูกสาว/หลานสาว ‘เล่นน้ำตก’ {ในเรื่องชื่อว่า *เล่นคนเดียว*} ทั้งที่เป็นเพียงเด็กหญิง ป.1 แม่กับอาสาวก็เห็นไปในทางเดียวกันว่า ประสบการณ์ตรงสำหรับเด็กที่ได้เรียนรู้ขณะเล่นด้วยนั้น เป็นสิ่งสำคัญ แม้ในความเห็นคนทั่วไปอาจมองว่าเป็นอันตรายที่ปล่อยให้เด็กหญิง 7 ขวบเล่นน้ำตกคนเดียวตามลำพัง ความหมายที่ครูผู้หญิงทั้งหลายในท้องถิ่นร่วมกันแต่งเรื่องดังกล่าวว่า ในมุมมองของหญิงวัยผู้ใหญ่ การสอนลูกสาว/หลานสาว ให้รู้จักระวังภัยป้องกันตัวขณะกำลังเล่นด้วยความสนุก ก็ยังจำเป็นต้องมีสติในการดูแลรักษาตัวเอง และที่สำคัญคือ ควรต้องฝึกพฤติกรรมนี้ให้แก่เด็กหญิงตั้งแต่วันเยาว์ เพื่อว่าประสบการณ์ตรงจะช่วยเพิ่มทักษะการใช้ชีวิตในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ให้แก่เด็กหญิงเหล่านั้น นี่ถือเป็นความหมายพิเศษของสร้างลักษณะเด่นให้แก่หญิงวัยผู้ใหญ่ชุมชนชายแดนใต้ ที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นซึ่งอยู่ในสภาพการณ์ของความไม่สงบนั่นเอง

นอกจากนี้ในเรื่อง “ว้าวของมะลิ” (2562, น.46) ที่มีความตอนหนึ่งว่า

“วันหนึ่งมะลิบอกแม่ มะลิจะเลี้ยงว้าว” แล้ว “แม่บอกว่า...บ้านเราไม่มีหญ้าให้ว้าวกิน” แต่มะลิก็นั่นมั่นใจที่จะเลี้ยงว้าว และรับผิดชอบ “พาว้าวไปกินหญ้าในทุกๆวัน” กระทั่ง “ว้าวไม่กินหญ้ามามากแล้ว แม่จึงเอายาไปให้ว้าวกิน ว้าวกินหญ้ามาน้ำได้”

พฤติกรรมของผู้ใหญ่อย่างแม่ ที่มองผิวเผินในครั้งแรกอาจเห็นว่าเป็นไปตามแบบแผนแม่ทั่วไป ที่ไม่เห็น

ด้วยเมื่อลูกสาวจะเลี้ยงว้าวแบบเด็กชาย จึงขัดคอว่าบ้านไม่มีหญ้าให้ว้าว แต่หากพิจารณาอีกมุมก็จะพบว่านี่คือบทบาทแม่ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่ถูกสร้างความหมายให้มีลักษณะเฉพาะพิเศษแบบผู้ใหญ่ที่ทดสอบความแน่วแน่มั่นคงในการตัดสินใจของลูกสาว

นอกจากบทบาทหญิงวัยผู้ใหญ่อย่างแม่จะถูกสร้างให้สื่อถึงความมีหลักการพิเศษในการเลี้ยงลูกสาวอย่างทดสอบความเอาใจจริงเอาใจของลูกได้ตรงเป้าแล้ว ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ยังมีลักษณะเด่นที่ฝึกแบบแผนแม่ทั่วไป นั่นคือ เธอรู้จักวิธีเลี้ยงว้าวไม่น้อยกว่าผู้ชาย ดังที่สามารถจัดหายาถูกประเภทเพื่อรักษาอาการป่วยของว้าวให้หายเป็นปกติดั้งเดิมได้ ลักษณะพิเศษของหญิงวัยผู้ใหญ่ จึงสื่อความหมายถึงการมีความสามารถครอบคลุมงานนอกบ้านอย่างการเลี้ยงสัตว์ใหญ่แบบที่ผู้ชายกระทำ มองในแง่นี้ลักษณะเด่นของผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ก็มีศักยภาพไม่ด้อยกว่าชาย และไม่จำกัดความรู้ความสามารถเพียงพื้นที่ในบ้านอย่างแม่บ้านทั่วไป ตามบรรทัดฐานสังคมไทย

3. ลักษณะเด่นของหญิงชรา 3 จังหวัดชายแดนใต้ จากเรื่องราวท้องถิ่น 3 ในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1

การสื่อลักษณะเด่นถึงหญิงชราใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ จากเรื่องราวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้เขียนแทบทั้งหมดคือครูผู้หญิงในพื้นที่โดยตรงนั้น ผู้วิจัยพบลักษณะเด่นที่สื่อถึงหญิงชราใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ว่า ถูกประกอบสร้างความหมายให้มีลักษณะเฉพาะสำคัญที่การมีความแยบยล รู้เท่าทันในการจัดการแก้ไขปัญหอย่างประณีต ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นที่พึงของลูกหลานในการแก้ไขข้อทุกข์ร้อนได้นั่นเอง ดังในเรื่อง “ครอบครัวกินดี อยู่ดี มีความสุข” (2562, น. 50) ความตอนหนึ่งว่า

“บ้านของฉันมีพ่อ แม่ ตา และยาย ...ยายใจดี
เล่านิทานให้ฉันฟัง เรื่องหนูน้อยผอมโซ ฉันได้ฟังนิทานที่
ยายเล่าก่อนนอนทุกคืน ทำให้ฉันคิดอยากกินผัก ดื่มนม
ทุกวัน ฉันจึงมีร่างกายที่แข็งแรง”

จากข้อความจะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญยิ่งที่
สร้างให้ครอบครัวดังกล่าว “มีความสุข” ก็คือ “ยาย”
เพราะเป็นผู้คลี่คลายปัญหาที่หลานไม่ชอบกินผัก และไม่
ชอบกินนม เมื่อยายสามารถใช้ความแยบยล ด้วยการเล่า
นิทานสอนวิธีแก้ปัญหาได้อย่างมีศิลปะแบบเนียน
หลานก็กินผัก กินนมทุกวันจนมีร่างกายและสุขภาพที่
แข็งแรง พ่อแม่จึงสุขใจที่ลูกไม่ต่อต้านการกินผักกินนม
อีกแล้ว

ความหมายของหญิงชราข้างต้นจึงบ่งบอกถึง
ลักษณะเด่นว่าเป็นผู้เข้าใจธรรมชาติของเด็กและเข้าใจ
พัฒนาการทางความคิดของเยาวชน ที่สามารถแก้ไข
ปัญหาได้ตรงจุดอย่างฉลาดเฉียบคม โดยมีข้อควรวิพากษ์
คือ ครูผู้แต่งเรื่องราวข้างต้นที่แทบทั้งหมดเป็นครูผู้หญิง
ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ได้ร่วมกันสร้างความหมายว่า
ถึงที่สุดแล้ว แม่เฒ่าหรือ สตรีสูงวัยในท้องถิ่น ก็คือ
ผู้สามารถคลี่คลายความเดือดร้อนในครอบครัวได้อย่าง
ชาญฉลาด การสื่อถึงผู้มีภูมิปัญญาอย่างลึกซึ้งในพื้นที่
ชายแดนใต้ว่าคุณสมบัตินี้อยู่ที่ผู้หญิงวัยชรา อีกด้านอาจ
บ่งบอกความหมายโดยนัยว่า พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้
มีความนับถือสตรีสูงวัยว่าเป็นบุคคลสำคัญยิ่งใน
ครอบครัว นัยดังกล่าวอาจโยงได้กับรากฐานลึกซึ้งทาง
ประวัติศาสตร์ที่อดีตแถบนี้คืออาณาจักรลังกาสุกะ อันมีรายา
เป็นสตรีปกครองราชอาณาจักร ติดต่อกันเป็นเวลานานไม่
น้อยกว่า 4 พระองค์

ความนับถือ ความให้เกียรติและการยกย่องสตรี
สูงวัยใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ทั้งในฐานะบุคคลอันเป็นที่
พึ่งในการคลี่คลายปัญหาครอบครัว และบุคคลที่เป็นศูนย์
รวมใจของครอบครัวนั้น มีความหมายยิ่งโยงกันอย่าง

แนบแน่น และถือเป็นลักษณะพิเศษของผู้หญิงวัยชราใน
พื้นที่นี้ ซึ่งไม่ใช่ความหมายแบบตายตัวอย่างสังคมไทย
ทั่วไป

นอกจากนี้ในเรื่อง “วันฮารีรายอของอามานี”
(2562, น. 42) มีการแสดงลักษณะพิเศษของหญิงชรา
อย่างชัดเจนถึงความหมายที่เป็นผู้ให้ความรักความสนใจ
แก่ลูกหลาน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

วันนี้เป็นวันฮารีรายอ...วันนี้อามานีได้กินข้าว
มันไก่โรตีสี่ และข้าวต้มมัดที่ยายทำ เธออิมมีความสุขมาก
ที่สุด”

ยายของอามานี ถูกประกอบสร้างความหมาย
ว่าเป็นผู้สร้างความสุขอันยิ่งใหญ่ให้อามานี ด้วยอาหารที่
มีรสชาติเลิศล้ำ เมื่อพิจารณาเนื้อความข้างต้นพบ
นัยสำคัญว่า หญิงชราในแบบเรียน 3 จังหวัดชายแดนใต้
ถูกสร้างนัยให้มีลักษณะพิเศษคือ เป็นผู้เชี่ยวชาญในภูมิรู้
ท้องถิ่น โดยเฉพาะ ความเชี่ยวชาญในงานครัวด้านการ
ปรุงและประกอบอาหารท้องถิ่นชายแดนใต้ได้อย่างเลิศรส
หาใครเทียบยาก ดังเช่นอาหารท้องถิ่น 3 จังหวัดชายแดน
ใต้ อย่าง โรตีสี่ ข้าวต้มมัด หรือข้าวมันไก่ที่ต้องประกอบ
อาหารผ่านกระบวนการ ฮาลาลตามหลักศาสนาอิสลาม
ด้วยนั้น ยายของอามานี คือผู้เชี่ยวชาญอย่างยิ่ง รวมถึง
ยายของอามานียังเป็นเสมือนหลักใหญ่ในครอบครัวให้
ลูกหลานได้สุขใจอบอุ่นที่มีผู้เฒ่าผู้แก่เอาใจใส่ และยาย
ของอามานียังมีอีกความหมายที่เป็นลักษณะเด่นของ
หญิงชราวัยชราชายแดนใต้ด้วยนั่นคือ แม่เฒ่าคือ ผู้อยู่ใน
ฐานะพิเศษที่ดึงดูดลูกหลานมุสลิมให้ยังคงรำวงความศรัทธา
ในศาสนพิธีและศาสนากิจตามวิถีมุสลิมที่พึงปฏิบัติ สาน
ต่อ และสืบทอดสู่ลูกหลาน ดังเห็นได้ในเรื่องราวข้างต้น ที่
ยายของอามานีมีบทบาทมากในการดึงลูกหลานให้ได้
รวมตัวกันเพื่อพบปะมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสุขสันต์ใน
เทศกาลสำคัญประจำศาสนาอิสลาม นั่นคือวันฮารีรายอ

ลักษณะเด่นเป็นพิเศษของหญิงวัยชรา จากเรื่องเล่า 3 จังหวัดชายแดนใต้ ในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จึงเห็นชัดในแง่ลักษณะเด่นที่สื่อถึงความเป็นสัญลักษณ์แทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นศูนย์รวมความรักความอบอุ่นในครอบครัว พร้อมกับเป็นผู้ยึดโยงสู่ความศรัทธาในศาสนิกอันดีตามวิถีมุสลิมให้ลูกหลานได้ส่งต่อและสืบทอดปฏิบัติกันต่อไป นอกจากนี้หญิงชราใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ยังมีลักษณะเด่นด้านความหมายที่บ่งบอกความลึกซึ้งในการเข้าใจธรรมชาติเด็กๆ และล่วงรู้พัฒนาตามช่วงวัยของลูกหลาน สามารถเป็นที่พึ่งของครอบครัวในการคลี่คลายปัญหาให้ลูกหลานได้สุขใจ

อภิปรายผล

การศึกษาลักษณะเด่นที่เป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงในท้องถิ่น 3 จังหวัดชายแดนใต้ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยคือ เอกสารแบบฝึกอ่านภาษาไทยด้วยบัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พ.ศ. 2562 ในโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

แนวคิดการวิจัย คือแนวคิดการสร้างตัวตนคนในชุมชนท้องถิ่น และแนวคิดภาพตัวแทน การเสนอความหมายถึงผู้หญิง ที่สร้างขึ้นจากปัจจัยความรู้ ความคิดภายในตัวผู้สร้างและปัจจัยบริบทสังคมภายนอกตามสภาพท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายพิเศษเฉพาะกลุ่มบุคคล และเลือกสรรนำเสนอบางประเด็นให้สังคมรับรู้

ขั้นตอนการวิจัย มีการรวบรวมข้อมูลหลักในเรื่องราวท้องถิ่นจากแบบฝึกอ่านภาษาไทยด้วยบัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในชั้นการ

วิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์การเสนอภาพแทนที่โดดเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ จากเรื่องราวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทยด้วยบัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในชั้นรายงานผลได้เสนอการอภิปรายผลการวิจัยด้วยรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ส่วนขั้นสรุปผลได้พิจารณาถึงการบรรลุวัตถุประสงค์วิจัยและเขียนข้อเสนอแนะของวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ต่อยอด

ผู้วิจัยพบลักษณะเด่นทางความหมายของผู้หญิงในท้องถิ่นข้างต้น โดยอภิปรายเป็นหลักการจากผลวิจัยได้ว่า วิธีสร้างความหมายผู้หญิงในแบบเรียนนั้น มาจากการที่ครูผู้เขียนหนังสือเรียนได้รวมองค์ประกอบจาก 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยภายในที่ติดอยู่กับตัวละครหญิงในแบบเรียน นั่นคือ ช่วงวัยของความเป็นหญิง มีทั้งหญิงวัยเด็ก หญิงวัยผู้ใหญ่ และหญิงวัยชรา ในส่วนที่สองคือ ปัจจัยภายนอก นั่นคือบทบาทและสถานภาพ ซึ่งก็ยิ่งสร้างให้เห็นความต่างทางความคิดและพฤติกรรมของผู้หญิงถิ่น 3 จังหวัดชายแดนใต้แต่ละวัย ที่สื่อลักษณะเด่นไม่เหมือนกัน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความซับซ้อนในตัวตนกลุ่มบุคคล ที่อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2549) ที่ชี้ว่า การศึกษาให้เห็นตัวตนกลุ่มบุคคลนั้นต้องวิเคราะห์ปัจจัยแห่งการสร้างตัวตนทั้งความคิด วุฒิภาวะที่มีติดตัว และแปรตามวัยหรือเพศ กับบริบทวัฒนธรรมสังคมภายนอก ที่กล่อมเกลาคคนในแต่ละพื้นที่ให้มีลักษณะต่างกัน

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบลักษณะเด่นผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่สื่อผ่านแบบเรียนเฉพาะกิจข้างต้น ดังนี้ 1) ผู้หญิงวัยเด็กมีลักษณะเด่นที่กล้าเผชิญสังคมภายนอก มั่นใจความคิดตนที่ฝึกแบบแผนของเด็กหญิงทั่วไป และมุ่งธำรงตัวตนไว้ ศรัทธาศาสนาอิสลามพร้อมกับรับผิดชอบการเรียน และภูมิใจช่วยพ่อแม่ทำมาหากินในงานที่โอดเอนตามสภาพท้องถิ่น 2) ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่มี

ลักษณะเด่นที่กล้าสนับสนุนความคิดและพฤติกรรมลูกสาว/หลานสาว ซึ่งฉีกกฎสังคม หญิงวัยผู้ใหญ่ในถิ่นนี้ มั่นใจในการเลี้ยงลูกสาว/หลานสาวที่ต่างจากแบบแผนทั่วไป โดยสอนลูกสาว/หลานสาวให้รู้จักระวังภัยขณะกำลังเล่นด้วยความสนุก เพื่อป้องกันตัวตามบริบทท้องถิ่น หญิงวัยผู้ใหญ่ในพื้นที่นี้ยังมีความสามารถเลี้ยงสัตว์ใหญ่แบบที่ผู้ชายกระทำ เธอจึงเป็นแม่บ้านที่ต่างจากบรรทัดฐานสังคมไทย 3) ผู้หญิงวัยชราที่มีลักษณะเด่นที่รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง เป็นศูนย์รวมความรักของครอบครัว เป็นที่พึ่งในการคลี่คลายปัญหาให้ลูกหลาน และนำพวกเขาสู่ความศรัทธาในวิถีมุสลิมให้สืบทอดต่อไป

อาจกล่าวได้ว่าความต่างอย่างเฉพาะตัวในลักษณะเด่นของผู้หญิงแต่ละช่วงวัยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ นี้ อาจมีที่มาของการประกอบสร้างความหมายแบบภาพตัวแทน (Representation) ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2549) วิพากษ์ว่าการสื่อนัยของบุคคลนั้น ขึ้นกับจุดประสงค์ของผู้สร้างความหมายที่จะเลือกเสนอคุณสมบัติให้เป็นไปตามเป้าหมาย และตัดลักษณะที่ไม่เกี่ยวข้องออก ดังนั้นการรับรู้ลักษณะเด่นในกระบวนการข้างต้นจึงเป็นการสร้างความหมายที่สื่อแทนจุดมุ่งหมาย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาลักษณะเด่นของผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่ประกอบสร้างความหมายผ่านเรื่องราวท้องถิ่นในแบบฝึกอ่านภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 1 พบข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา 6 เรื่องราวในท้องถิ่นชายแดนใต้ว่าผู้หญิงในแบบเรียนเฉพาะกิจนี้แสดงภาพแทนผ่านผู้หญิง 3 วัย ดังนี้ 1) เด็กผู้หญิงในท้องถิ่นนี้ มั่นใจความคิดตน กล้าเผชิญสังคมภายนอก ศรัทธาอิสลาม รับผิดชอบการเรียน และช่วยพ่อแม่ทำงานใน

อาชีพตามสภาพท้องถิ่น 2) ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ในท้องถิ่นนี้ มีความกล้าสนับสนุนความคิดและพฤติกรรมลูกสาว/หลานสาว ซึ่งฉีกกฎสังคม ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่จะสอนลูกสาว/หลานสาวให้รู้จักระวังภัยเพื่อป้องกันตัวตามสภาพท้องถิ่น 3) หญิงชราในท้องถิ่นนี้เป็นตัวแทนภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมความรักในครอบครัว และกระตุ้นลูกหลานสู่ความศรัทธาตามแบบแผนของอิสลาม

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาวิจัยภาพตัวแทนในการสื่อลักษณะเด่นทางความหมายของกลุ่มบุคคลในพื้นที่พิเศษบางชุมชนของสังคมไทย เช่น ศึกษาภาพตัวแทนในการสื่อลักษณะเด่นของผีตอเหลือง ซาไก ชาวเลมอแกน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ที่สนับสนุนทุนวิจัย โดยส่งมอบผ่านสำนักงานเครือข่าย อุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งบทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์อันวัตกรรมการเรียนรู้ค่าพื้นฐานภาษาไทย ระดับประถมศึกษาตอนต้น ของครู 3 จังหวัดชายแดนใต้ ในโครงการใหญ่ของการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2549). สตินิยมและวัฒนธรรมศึกษา. ใน *อยู่ชายขอบ มองลอดความมืด*. กรุงเทพฯ: มติชน.

ครอบครัววิกันตี อยู่ดี มีความสุข. (2562). *บัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ* ป.1. สงขลา: โครงการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นโดยมี สถาบันอุดมศึกษา เป็นพี่เลี้ยง คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

เทียนน้ำตกปลาใจ. (2562). *บัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ* ป.1. สงขลา: โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษา เป็นพี่เลี้ยง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ดิ่งน้อยของหนูนา. (2562). *บัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ* ป.1. สงขลา: โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษา เป็นพี่เลี้ยง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

วันฮารีรายอของอามานี. (2562). *บัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ* ป.1. สงขลา: โครงการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นโดยมี สถาบันอุดมศึกษา เป็นพี่เลี้ยง คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วีวของมะลิ. (2562). *บัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ* ป.1. สงขลา: โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษา เป็นพี่เลี้ยง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

เสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังขรัตน์. (2558). ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้. *วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 10(1), 225-243.

หนูซัลวาทำได้. (2562). *บัญชีคำพื้นฐาน 708 คำ* ป.1. สงขลา: โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษา เป็นพี่เลี้ยง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2549). การต่อสู้เพื่อความเป็นคน ของคนชายขอบในสังคมไทย. ใน *อยู่ชายขอบ มองลอดความมืด*. กรุงเทพฯ: มติชน.